

Lispector en català

Narrativa

La passió segons G.H.

Clarice Lispector

Traducció de Núria Prats
Empúries, Barcelona, 2006

Aigua viva

L'hora de l'estrella

Clarice Lispector

Traducció de Josep Domènech
i Ponsatí

Pagès Editors, Lleida, 2006

Gemma Casamajó

Aproximar-se a l'obra de Clarice Lispector (1917-1977) és sempre un exercici complex. Molt elogiada per alguns, però encara molt desconeguda per la majoria, la poc còmoda i poc fàcil i poc feble prosa d'aquesta escriptora brasilera d'adopció arriba, per primer cop, al mercat editorial català de la mà de tres obres: *La passió segons G.H.* (1964), *Aigua viva* (1973) i *L'hora de l'estrella* (1973). La primera la tradueix molt bé Núria Prats i l'edita Empúries i la resta les publica Pagès en un sol volum també traduïdes molt satisfactòriament per Josep Domènech i Ponsatí.

La majoria d'estudiosos han expressat que Lispector era una persona poc cor-

rent. Alguns han dit que s'assemblava a Marlene Dietrich i escrivia com Virginia Woolf. D'altres han anat més enllà amb les comparacions i elogis per tal de definir la seva escriptura: si Kafka hagués estat dona; si Rimbaud hagués estat mare i hagués complert 50 anys; si Heidegger hagués deixat de ser alemany; si Rilke fos escriptora brasilera nascuda a Ucraïna... A través d'aquests símls, els teòrics de la literatura han intentat capturar l'essència de l'obra de Lispector, una obra difícil de descriure. I de fet, les dificultats amb què es troba el lector per definir i explicar la narrativa d'aquesta autora són les mateixes amb què diu que es troba l'autora quan escriu.

D'aquesta manera, les tres obres publicades mostren que Lispector lluita amb la sensació d'inexpressivitat i falta de sentit que li ofereix el llenguatge i potser per això els seus relats esdevenen una manifestació angoixada de la crisi de la paraula i de la crisi del subjecte. Aquest intent es materialitza en una escriptura límit, reduïda a l'essencial, a la recerca d'un grau zero. De fet, els personatges de Lispector –dones, la gran

majoria– viuen perduts tant en l'espai urbà com en l'interior d'ells mateixos i tenen dificultats per respondre a la pregunta ¿qui sóc? i dificultats per anomenar i anomenar-se, tal com ja havien anticipat també –i tan bé– autors com ara Canetti, Kafka, Calvino, Svevo i Musil, entre d'altres.

Si la dona darrere la qual s'abriga l'autora té uns ulls estripats que enfoquen i exploren cap endins, l'obra darrere la qual s'amaga l'autora també està permanentment segrestada per aquesta recerca interior que s'escapa dels límits de la ficció: "No es tracta només de narrativa, és abans de tot vida primària que respira, respira, respira. [...] El que escric és més que invenció, és la meva obligació parlar d'aquesta noia entre milers d'elles. És el meu deure, ni que sigui de poc art, el de revelar-li la vida".

Clarice Lispector va ser una autora precoç. Amb 15 anys ja començà a publicar en premsa els seus primers textos. Amb 23 li editaren la seva primera novel·la, *Cerca del corazón salvaje*, que la crítica aclamà i venerà per la seva singularitat, per la veu pròpia i per la

La brasilera, nascuda a Ucraïna, Clarice Lispector. ARXIU

ruptura amb el realisme imperant en el Brasil dels anys 40. Des de llavors, el prestigi de l'autora s'espigà i ho continua fent 30 anys després de la seva mort.

Crec que al lector se li brinda avui, amb l'edició d'aquestes tres obres en català, una excel·lent oportu-

nitat de retrobar una de les escriptores brasileres més importants del segle XX. Descobrirà una desconcertant però suggestiva prosa tutelada per contradictoris i complexos laberints de la ment, que li exigirà una posició amatent, però que alhora el compensarà amb escriure.

Vida de maquis

Assaig

El maquis anarquista. De Toulouse a Barcelona por los Pirineos

Ferran Sánchez Agustí

Editorial Milenio, Lleida, 2006

Ferran Aisa

Ferran Sánchez Agustí s'ha especialitzat en la investigació dels maquis a Catalunya amb el resultat d'haver publicat diversos llibres seguint aquesta interessant temàtica de la nostra història contemporània. L'actual treball completa la trilogia anterior sobre la guerrilla i la resistència contra el franquisme. L'autor ha anat a cercar les fonts del seu assaig a Tolosa i a diversos pobles del Pirineu francès, on ha recollit documentació i ha pogut entrevistar testimonis i protagonistes de la resistència antifranquista armada. L'autor, amb aquest exhaustiu treball d'amena lectura, posa al descobert una de les etapes més sòrdides dels primers anys de la postguerra.

Sánchez ens parla del món dels lluitadors que van intentar acabar amb el règim franquista d'una manera que avui ens pot semblar romàntica, però que, en aquells moments, era plena de dramatisme. La vida, l'obra i la mort dels principals líders dels maquis catalans, Ramon Vila Caracremada, Quico Sabaté, Marcel·li Massana i Josep Lluís Facerias, ocupen una tercera part del text del llibre. La resta l'ocupa l'estudi de grups d'acció i de guerrillers menys coneguts, que Sánchez ha enriquit amb l'opinió d'escriptors anarquistes com Eduard Pons Prades, testimonis supervivents de guies dels Pirineus, d'activistes i d'altres persones relacionades amb la resistència.

L'autor ha consultat trenta-tres sumaris de l'Arxiu de la Regió Militar Pirenaica Oriental, el Fons de la Presó Model de Barcelona, informes de la direcció general de la Guàrdia Civil i documentació depositada en altres arxius. Tot plegat ha servit per enriquir considerablement aquest assaig, que permet una visió global del que va significar la resistència dels maquis a Catalunya.

Ferran Sánchez Agustí, amb *El maquis anarquista*, ofereix una gran i exhaustiva aportació a la bibliografia que sobre aquesta interessant temàtica s'ha desenvolupat en els darrers anys.

Respostes lingüístiques

Assaig

Dites, locucions i frases fetes de Trespons Avall

Josep Espunyes

Garsineu Edicions, Tremp, 2006

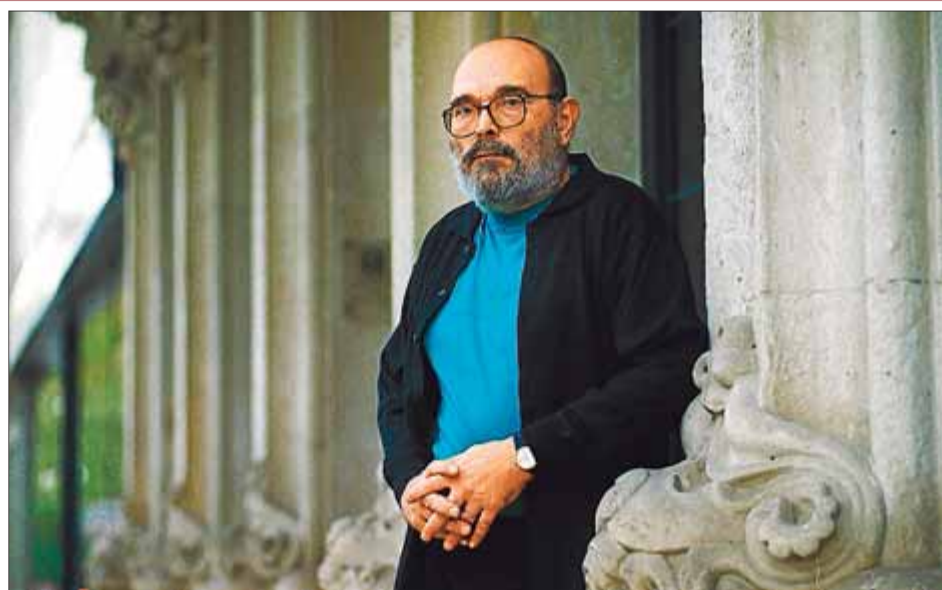
Marcel Fité

Trespons Avall és la part baixa de l'Alt Urgell, un espai força reduït que a grans trets estaria emmarcat per les poblacions de Bassella, Nargó, Oliana, Organyà i Peramola. Aquest fet ens podria fer pensar que *Dites, locucions i frases fetes de Trespons Avall* és un llibre d'interès estrictament local, però només fullejar-lo ja ens adonem que sota la modèstia del títol hi bateja una realitat molt més complexa. Per una banda, és fàcil d'observar que la majoria dels casos de suplantació lingüística que l'autor ha detectat en aquesta zona són característics d'una gran part del territori. Vegem-ne uns

quants exemples: "*Las mata callando*", "*No todo el monte es orégano*", "*Hablar por los codos*", "*Meterse en camisas de once varas*".

De l'altra, que moltes de les solucions que Espunyes ha trobat en la parla encara viva d'aquesta contrada són o han estat emprades en moltes altres parts del domini lingüístic. Cal recordar aquí que Josep Espunyes, per a l'elaboració d'aquest llibre, ha trepitjat el país i s'ha entrevistat amb dotzenes de persones per tal de poder salvar unes formes d'expressió que, en molts casos, ja només coneixien alguns avis d'edats molt avançades.

El llibre, que compta amb més de 6.000 entrades en català, és una obra molt pràctica, ja que, a partir de les correspondències en castellà que hi ha al final, és absolutament senzill trobar un seguit de respostes als problemes plantejats. Així, si volem saber les maneres com s'han dit en català les expressions que suara apuntàvem

El poeta i lingüista Josep Espunyes en una imatge de fa deu anys. XAVIER CARRION

només ens cal cercar l'entrada corresponent i escollir la que ens faci més el pes: "*Las mata callando*": "Urpes de gat i cara de beat" (664), "*No todo el monte es orégano*": "No tot és flors i violes", "No tots els ulls ploren el mateix dia" (408), "*Hablar por los codos*": "Haver menjat llengües", "Parlar pels descosits", "Ser una cotorra, una merla, un arrencaqueixals" (371), "*Meterse en camisas de once varas*": "Ficar-se (allà) on no et demanen" (270).

El llibre que, a més, pot ser també pedagògicament

útil, tant pel que fa a la transmissió de la llengua i dels coneixements, experiències, valors (i prejudicis, ep!) que aquest fet comporta, com pel que fa a les pràctiques de pronúncia i d'exercitació de la memòria. Només cal veure la riquesa fonètica i conceptual de frases com: "Dos no es barallen si un no vol", "Qui no vulgui pols que no vagi a l'era", "Qui no bat al juliol, no bat quan vol", "La cabra, pels seus pecats, porta els genolls pelats", "Qui pren un ou, pren un bou", "Qui no fa quan pot, no fa quan vol"...

Finalment, és un llibre enginyós i entretingut, divertit, que reflecteix l'astúcia i la gràcia del poble d'on surt i que permet que el lector interessat en la llengua hi pugui passar bones estones simplement fulleiant-lo: "*La letra con sangre entra*": "El bastó adreça el minyó", "*Vis tème despacio que tengo prisa*": "A pas de bou, s'hi arriba prou", "*Engañar como a un chino*": "Fer beure a galet", "Dar garsa per perdre", "*¡Échale un galgo!*": "Fes-li un nus a la cua!", "Vés-li al darrere amb un flabiol sonant!", i molts altres.